

Datum: 28 juni 2018

Betreft: Reactie op wetsvoorstel burgerschapsvorming in het onderwijs

Hooggeachte heer Slob,

Met belangstelling hebben we het wetsvoorstel Verduidelijking burgerschap in het funderend onderwijs gelezen. Vanuit de stichting Ds. G.H. Kerstencentrum en de Vereniging tot bevordering van schoolonderwijs op gereformeerde grondslag (VBSO) vertegenwoordigen wij een groep christelijke scholen op gereformeerde grondslag¹. Namens hen sturen wij u onze zienswijze op dit voorstel.

We begrijpen de zorgen die er zijn over de eenheid *in* en de stabiliteit *van* de samenleving. De intentie van deze wet is om de individualisering en de daaruit voortvloeiende problemen in de samenleving een halt toe te roepen. De problemen in de maatschappij lijken deze wet dus noodzakelijk te maken. En zoals dikwijls, lijkt het onderwijs de plaats te zijn waar deze problemen opgelost mogen worden.

Op onze christelijke scholen op gereformeerde grondslag geldt de opdracht 'Zoek de vrede van de stad'. De profeet Jeremia wijst ons met deze woorden op goed burgerschap. Die opdracht wordt op onze scholen aan de kinderen meegegeven. De zorg die we wel direct voelen is dat de overheid zich met de inhoud van ons onderwijs gaat bemoeien. Daarom vragen we ons af of deze wet er überhaupt wel moet komen ([zie RD 18-06-06, bedenkingen van dhr. Bisschop](#)). De minister onderkent dit gevoel en benoemt dat er steeds een goede verhouding gezocht moet worden tussen de verschillende artikelen in de grondwet. Volgens de minister oefent goed burgerschapsonderwijs kinderen in de normen en waarden die we met elkaar delen. Deze waarden zouden herleid worden uit onze 'democratische rechtsstaat'.

Hier zijn echter enkele inhoudelijke bezwaren tegen in te brengen.

1. Doordat ons land geen gezamenlijk gedragen levensbeschouwelijk kader heeft, worden 'democratische waarden' als doelstelling genomen. Wat wij echter ten diepste nodig hebben is een alomvattend, onomstreden, levensbeschouwelijk denkkader, waarbinnen we op respectvolle wijze met verschillen om kunnen gaan en het debat met elkaar kunnen voeren. De Bijbel biedt ons het denkkader voor actief, betrokken burgerschap. Daarin erkennen we direct dat ook de christelijke scholen op gereformeerde grondslag hierin tekort schieten.
2. Het tweede bezwaar dat in te brengen is tegen deze wet, is dat de theorie die eraan ten grondslag ligt, op een onjuiste wijze wordt toegepast. De drieslag van Gert Biesta² - kwalificatie, socialisatie en subjectificatie - gaat over de drie niveaus van persoonsontwikkeling. In de concept-wettekst wordt gedaan alsof socialisatie en subjectificatie bereikt worden door leerlingen kennis bij te brengen over de rechtsstaat. Kennis bijbrengen is echter nog steeds 'kwalificatie'. Weliswaar noemt de minister ook dat het gaat om vaardigheden die geoefend moeten worden en die voorgeleefd moeten worden binnen een schoolcultuur, maar de toon is gezet. Volgens dit wetsvoorstel vraagt goed burgerschap vooral om een goede lesmethode. Dit willen wij met alle kracht bestrijden: goed burgerschap is een manier van leven.
3. Blijkbaar wil de minister goed burgerschapsonderwijs meten. Het meten van de kennis bij leerlingen over de democratische rechtsstaat geeft echter geen betrouwbaar beeld van goed burgerschap. Informatie over goed burgerschap verkrijgt je door analyses van cijfers

¹ Bij DUO, in het kader van passend onderwijs, geregistreerd als 'reformatoerisch'.

² Biesta, G. (2015). Het prachtige risico van onderwijs. Uitgeverij Phronese.

met betrekking tot criminaliteit, geweld tegen hulpverleners, participatie bij vrijwilligersorganisaties, verkiezingsopkomsten en initiatieven zoals Burgernet. De mate van het slagen van goed burgerschap is dus niet in eenduidige cijfers vanuit een schoolorganisatie te vangen.

4. We missen in het wetsvoorstel de aandacht voor respect voor de medemens vanuit Bijbelse kaders. Daarnaast missen we aandacht voor de zorgelijke ontwikkelingen met betrekking tot de toenemende rol van sociale media. Als mondige burgers die vastzitten aan sociale media, creëren we onze eigen werkelijkheid waarin we de ander te weinig ontmoeten en niet meer leren om respect voor elkaar op te brengen.
5. We ervaren het spanningsveld dat we onze jongeren voor negatieve invloeden uit andere culturen willen beschermen, terwijl we vinden dat we tegelijkertijd ook op een respectvolle manier met elkaar moeten leren omgaan. De maatschappelijke stage was een goede manier om kennis te maken met 'de maatschappij'. We pleiten om die reden voor het opnieuw invoeren van deze maatschappelijke stage.
6. In de democratische rechtsstaat vindt men vrijheid een belangrijke waarde. Als burgerschapsvorming en onderwijs zich richten op zelfontplooiing en 'vrijheid om te doen wat je wilt zolang anderen er geen last van hebben', ontstaat er zeker geen gedeelde identiteit en actief burgerschap waarin burgers elkaar belangeloos willen helpen. Waarden als zelfverloochening, behulpzaamheid, dienstbaarheid, enz. zijn nodig om sociale cohesie te bevorderen.

De scholen voor christelijk onderwijs op gereformeerde grondslag zijn op verschillende manieren actief om burgerschap bij de leerlingen te bevorderen:

- In de Bijbellessen worden de kinderen steeds weer opgeroepen om naar Zijn geboden te leven; dit in het besef dat Gods geboden goed zijn voor alle mensen;
- We spreken de kinderen aan op hun verantwoordelijkheid, voor zichzelf, hun omgeving en hun naasten;
- Scholen stimuleren de betrokkenheid van leerlingen op hun omgeving. Bijvoorbeeld kinderen die in een bejaardenhuis gaan zingen. Dit bevordert actief burgerschap en neemt angst voor 'de onbekende ander' weg;
- Scholen verrichten en stimuleren vrijwilligerswerk. Scholen doen bijvoorbeeld mee met projecten over (zwerf)afval en organiseren actieweken voor allerlei goede doelen;
- We denken met scholen na over wat 'vrijheid' en 'zelfontplooiing' voor onze maatschappij, maar ook voor ons en voor onze kinderen betekenen;
- We denken intensief na over de effecten van mediagebruik bij onze kinderen. We streven ernaar om jongeren weer actief te maken; weg van sociale media en computergames. Kinderen (mensen) zijn sociale wezens, maar sociaal gedrag moet wel aangeleerd en geoefend worden in het dagelijks leven.

Afsluitend kunnen we alleen maar concluderen dat dit wetsvoorstel de maatschappelijke problemen niet gaat oplossen. Het traject van curriculum.nu betreffende Burgerschap geeft ons ook geen moed dat hier goede stappen worden gezet ter verbetering van de sociale cohesie in ons land.

We hopen daarom dat deze brief, namens onze christelijke scholen op gereformeerde grondslag, een bijdrage kan leveren aan de gedachtevorming over burgerschapsonderwijs. We wensen en bidden u wijsheid toe in uw verantwoordelijk ambt. Ook op onze scholen zullen we burgerschap, op Bijbelse gronden, zeker een plek blijven geven.

Met hoogachting,

Namens het Ds. G.H. Kerstencentrum en de VBSO,

Dhr. R.A. van der Garde